

Італія

1. Італія в перші роки після звільнення від фашизму.
2. Італійське «економічне диво»
3. Політична боротьба у 60-80-х роках

1. Італійський народ із натхненням зустрів звільнення від фашизму. Почався процес демократизації країни. Провідна роль у політичному житті країни в перші післявоєнні роки належала Італійській комуністичній партії (ІКП), Християнсько-демократичній партії (ХДП), Італійській соціалістичній партії (ІСП), які у роки війни очолювали рух Опору.

Провідні політичні партії Італії

Християнсько-демократична партія	ХДП була створена в 1943 р. на базі католицької Народної партії «Пополарі». Партія відстоювала християнські і демократичні цінності, її програма передбачала демократизацію політичного життя країни, надання автономії окремим регіонам, проведення аграрної реформи. Християнські демократи були прихильниками американської моделі суспільства. ХДП підтримував Ватикан, що сприяло розширенню її соціальної бази.
Комуністична партія	Комуністи, вплив яких у результаті активної участі в русі Опору значно зріс, залишалися прихильниками класової боротьби і встановлення диктатури пролетаріату, їхні вимоги підвищення зарплати, ліквідації безробіття, поліпшення умов праці залучали в ряди комуністів нових прихильників.
Соціалістична партія	Головними вимогами соціалістів були: демократія, соціальний захист трудящих, еволюційний рух до соціалізму.
Ліберальна партія	Ліберали активно брали участь у русі Опору; вони прагнули до відновлення демократії дофашистського періоду зі збереженням монархії.
Республіканська партія	Республіканці вимагали встановлення в країні республіки і проведення соціальних реформ.

Проголошення республіки. Однією з головних проблем післявоєнної Італії була доля монархії. Король Віктор Еммануїл III у 1920-ті рр. фактично передав владу фашистам. Монархія скомпрометувала себе в очах партій демократичної орієнтації. У травні 1946 р. король відрікся від престолу і передав владу своєму сину принцу Умберто.

На 2 червня 1946 р. був призначений референдум про форму державного правління Італії. За республіку проголосувало 12,7 млн. чоловік, 10,7 млн. - за

збереження монархії. 3 червня король Умберто II залишив країну. Через п'ять днів Італія була офіційно проголошена республікою. Одночасно з референдумом були проведені вибори в Установчі збори. У результаті А. де Гаспері (лідер ХДП) сформував коаліційний уряд із представників ХДП, ІСП, ІКП.

Загострення політичної боротьби між лівими партіями і ХДП.

У країні й в уряді загострилася політична боротьба між лівими партіями (ІКП і ІСП), які у жовтні 1946 р. підписали пакт про єдність дій, і християнськими демократами, які стояли на поміркованих позиціях.

Італія вкрай потребувала фінансової допомоги. Президент США Г. Трумен заявив главі італійського уряду, що Італія одержить необхідну фінансову допомогу за умови, що в її уряді не буде комуністів.

У травні 1947 р. члени ІКП були виведені зі складу уряду, а в Соціалістичній партії відбувся розкол. Члени ІСП у знак солідарності з комуністами вийшли з уряду, а праві соціалісти залишили ряди ІСП і оформилися в самостійну партію, що отримала назву Італійська соціал-демократична партія (ІСДП). Італія одержала перші 100 млн. дол. як позику від США.

Після чергової урядової кризи А. де Гаспері сформував однопартійний уряд із християнських демократів. Період рівноваги сил закінчився. Комуністи і соціалісти перейшли в опозицію.

Прийняття конституції. У лютому 1947 р. представники Італії підписали Паризький мирний договір із союзниками, і незабаром англо-американські війська були виведені з країни. Італія повністю відновила свій суверенітет.

Гостра боротьба розгорнулася під час розробки і прийняття нової конституції. У конституції були записані положення про обмеження великого землеволодіння, про націоналізацію сировинних і енергетичних галузей промисловості, про участь трудящих в управлінні виробництвом. Великим досягненням італійського народу було проголошення права на страйки, працю, відпочинок, соціальне забезпечення, на освіту. За новою конституцією вперше в історії країни встановлювалися рівні права для чоловіків і жінок. Італія проголошувалася парламентською республікою.

Нова конституція, що стала на той час однією з найдемократичніших у світі, була прийнята Установчими зборами в грудні 1947 р. і введена в дію з 1 січня 1948 р.

У квітні 1948 р. були проведені перші після прийняття конституції вибори до парламенту. ХДП одержала більшість мандатів - 48%. А. де Гаспері сформував уряд з правочентристів, який проводив політику в інтересах усіх верств суспільства.

2. Передумови італійського «економічного дива». Американська допомога по «плану Маршалла» і проведення економічних реформ дали можливість Італії швидко відновити свій економічний потенціал.

Передумови італійського «економічного дива»:

1. Відновлення основних фондів і використання досягнень НТР.

2. Збільшення іноземної допомоги і капіталовкладень з-за кордону.
3. Перебудова структури економіки.
4. Розширення внутрішнього ринку; збільшення споживання.
5. Фінансові пільги з боку держави великим корпораціям.
6. Переорієнтація економіки на прибуткові галузі.
7. Створення великих державних підприємств.
8. Надання пільг малому і середньому бізнесу.

Уряд провів аграрну реформу. Селяни одержали 1,5 млн. га землі. Частину поміщицьких земель вони одержали за викуп, іншу частину - шляхом вільного продажу. При цьому держава надавала селянам кредит.

За допомогою державних капіталовкладень трохи зменшився розрив між промисловою Північчю і сільськогосподарським Півднем. У країні сформувався сильний державний сектор, що охоплював інфраструктуру і базисні, стратегічно важливі галузі господарства. У той же час уряд, насамперед за рахунок продуманої податкової політики і системи пільг, заохочував розвиток приватного сектору. Зростання продуктивності праці значно випереджало підвищення заробітної плати. Ці заходи призвели до розширення внутрішнього ринку і сприяли економічному зростанню.

Уряд стимулював процес централізації капіталу. Утворилися цілі промислові імперії «ФІАТ» в автомобільній промисловості, «Монтекатіні» і «Піrellі» у хімічній, «Едісон» в електротехнічній.

Якісний стрибок у соціально-економічному розвитку країни.

У 1950-1960-ті рр. спостерігався якісний стрибок у розвитку економіки країни. Відбулося перетворення Італії з аграрно-індустріальної на індустріально-аграрну країну. За темпами зростання промислового виробництва країна займала перше місце в Європі і друге місце у світі після Японії. На 1960 р. її національний дохід за післявоєнний період збільшився в два рази. Італія ввійшла в сімку найбільших індустріально розвинутих країн світу. Це явище одержало назву італійське «економічне диво».

Вступ Італії в ЄЕС у 1957 р. забезпечив їй стабільний ринок, постачання дешевої сировини, збільшив обсяги експорту.

Держава і керівництво корпорацій були зацікавлені в стабільному стані країни і тому звертали значну увагу на соціальні програми. У країні розвивалося будівництво дешевих квартир для робітників, створювалися соціальні установи, налагоджувалася система охорони здоров'я.

3. Наростання нестабільності. Наприкінці 1950-х - на початку 1960-х рр. в Італії загострилися старі і виникли нові соціально-економічні проблеми, на тлі яких почала наростати внутрішньополітична нестабільність.

Як і раніше гострою залишалася проблема Півдня, що полягала у збереженні відсталості шести областей південної частини Апеннінського півострова й островів Сицилія і Сардинія, де проживала 1/3 населення Італії. Характерними рисами соціально-економічного положення Півдня були величезне аграрне перенаселення, безробіття й убогість. Звідси емігрували на

заробітки в північні райони країни і за кордон сотні тисяч чоловік. Незважаючи на вжиті урядом заходи (проведення аграрної реформи, довгострокове фінансування відсталих районів та інші) економіка Півдня продовжувала мати залежний від Півночі характер, а рівень життя в цьому регіоні продовжував залишатися найнижчим у країні.

Не змінилася ситуація і з безробіттям, що було характерним не тільки для Півдня. Більш того, воно приносило певну користь підприємцям. У зв'язку з гострою конкуренцією на ринку праці заробітна плата в Італії була значно нижче, ніж в інших західних країнах. Ця обставина, у свою чергу, знижувала собівартість товарів і дозволяла експортувати їх за нижчими цінами, що стимулювало розвиток виробництва.

У цей період в Італії зароджується неофашизм, представлений партією Італійський соціальний рух (ІСР). Уряд виявляв бездіяльність стосовно послідовників Муссоліні. У 1960 р. неофашисти спробували провести свій з'їзд у Генуї, що викликало обурення більшості італійців. На вулицях Генуї та ряду інших міст почалися масові зіткнення із загонами неофашистів. Тільки тоді влада вжила всіх необхідних заходів для відновлення громадського порядку.

Лівоцентристська коаліція (1963-1976 рр.). Християнським демократам на рубежі 1950-1960-х рр. не вдалося встановити режим «твердої руки» з опорою на праві і навіть крайньо праві сили, їм довелося переглянути свої позиції.

а) *Формування лівоцентристської коаліції.* Для подолання наростаючих кризових явищ ХДП прагнула розширити соціальну базу свого правління. Союз із крайньо правими, як показав недавній досвід, у демократичній країні виглядав безперспективно, і демохристияни почали домовлятися про союз із лівоцентристськими політичними силами.

Особливо важливим для ХДП було встановлення взаєморозуміння із соціалістами. Ще в середині 1950-х рр. ІСП відмовилася від співробітництва з комуністами. Своєю головною задачею соціалісти вважали здійснення демократизації існуючої влади.

У 1962 р. при участі соціал-демократів, республіканців, представників поміркованого крила ХДП християнський демократ А. Фанфані сформував перший лівоцентристський уряд. У наступні роки лівоцентристську коаліцію тривалий час також очолював лідер ХДП А. Моро. З 1963 р. у лівоцентристських урядах почала брати участь і ІСП.

б) *Реформи лівоцентристів.* Уряди лівоцентристської коаліції провели ряд важливих соціально-економічних реформ. Вони націоналізували електроенергетичну промисловість, ряд великих приватних компаній із солідною компенсацією їхнім колишнім власникам; увели національне п'ятирічне планування, що не поширювалося на приватний сектор; у країні запроваджувалася безкоштовна обов'язкова освіта для учнів до 14 років; підвищувалася заробітна плата робітникам, було законодавче встановлено 40-годинний робочий тиждень.

Однак час «економічного дива» минав, темпи зростання економіки значно сповільнилися, дійшовши на кінець 1960-х рр. до кризової відмітки. Кризу лівоцентристської коаліції загострили події 1968-1969 рр., коли на тлі

соціальних проблем комуністи і ліві соціалісти підбурювали трудящих до страйків, мітингів. У листопаді 1969 р. у загальному страйку брало участь 20 млн. чоловік.

в) *Наростання дестабілізації в суспільстві.* Наприкінці 1960-х рр. в окремі верстви суспільства, особливо в молодіжне середовище, почали активно проникати лівацькі настрої. Лівацькі угруповання створили терористичну організацію - «Червоні бригади», представники якої убивали політичних діячів, чиновників, офіцерів поліції, суддів, прокурорів, журналістів, університетських професорів - усіх, хто мав хоч якусь владу чи вплив, і при цьому насмілювався не погоджуватися з «революціонерами», а тим більше - виступав проти них. Застосування методів насильства вони виправдували «відновленням справедливості».

У країні почав поширюватися тероризм, як лівоекстремістський, так і правий, котрий мав значну підтримку з-за кордону. Одночасно діяли неофашистські терористичні угруповання, які намагалися залякати владу, викликати дестабілізацію в суспільстві й установити свою диктатуру.

Іншим чинником дестабілізації в країні стала мафія.

Мафія - це таємна злочинна організація, яка діє методами шантажу, насильства, убивств; вона заснована на беззаперечному підпорядкуванні, круговій поруці, тісному зв'язку з корумпованими державними чиновниками.

Усі спроби влади відновити законність і порядок виявлялися марними. У 1973-1975 рр. Італію, як і інші країни Заходу, охопила глибока економічна криза. Уряд змушений був узяти великий кредит за кордоном. Різко загострилися соціальні протиріччя. У 1976 р. лівоцентристська коаліція вичерпала свої можливості.

Політика «національної солідарності». У результаті дострокових парламентських виборів у липні 1976 р. був сформований однопартійний кабінет ХДП на чолі з Д. Андреотті. Незважаючи на певний успіх комуністів на виборах, лідери демохристиян відмовилися допустити їх в уряд. Разом з тим, значна частина депутатів-комуністів разом з іншими лівими силами сформували в парламенті блок, що виступав на підтримку уряду Андреотті. Це дало можливість уряду проводити політику «національної солідарності».

На цей час італійські комуністи почали критично ставитися до досвіду КПРС, переосмислили багато догматів марксизму-ленінізму і встали на шлях «єврокомунізму». На перший план вони висували демократизацію суспільства і захист прав людини, що були основними принципами «єврокомунізму». Італійські комуністи у своїй більшості відкидали насильницькі методи боротьби.

Однак лівацькі терористичні угруповання по-своєму відреагували на встановлення стабільності в суспільстві. У березні 1978 р. група терористів викрала голову ХДП А. Моро, який був прихильником співробітництва з лівими партіями. У травні 1978 р. його труп з ознаками насильницької смерті було знайдено в автомобілі в центрі Рима, на рівній відстані від будинків, де розміщалися керівні органи ХДП та ІКП.

До влади в ХДП прийшли супротивники співробітництва з комуністами, а

ІКП вийшла з парламентської більшості, її вплив у країні почав зменшуватися.

Італія в 1980-ті рр. Політична нестабільність у країні продовжувала посилюватися в 1980-ті рр. Вона виявлялася в частій зміні урядів, політичних скандалах, зростанні злочинності і тероризму. Влада не змогла поліпшити економічний стан у країні, ліквідувати корупцію і злочинність. У 1981 р. уряд сформував республіканець Дж. Спадоліні, але вже в 1983 р. йому на зміну прийшов кабінет соціаліста Б. Краксі, який очолив уряд лівого блоку. Зменшення впливу ХДП було очевидним.

На початку 1980-х рр. Італію зворушили вибух на залізничному вокзалі в м. Болоньї, у результаті якого загинуло 84 особи, і замах на главу католицької церкви Іоанна Павла II.

Розуміючи небезпеку розгулу реакції і тероризму, влада переходила в наступ проти злочинного світу. У 1986 р. у столиці Сицилії м. Палермо відбувся найбільший в історії країни судовий процес над мафіозними структурами. На лаві підсудних опинилися близько 500 чоловік. Однак повністю узяти під контроль ситуацію в країні владі не вдалося.

Розбіжності між соціалістами і демохристиянами посилювалися, що спричинило відставку в 1986 р. уряду Б. Краксі. У 1989-1992 рр. вищий виконавчий орган влади знову очолив лідер ХДП Д. Андреотті. Уряди ХДП почали здійснювати неоконсервативний курс. Економіка поступово повертала втрачені позиції, і почався новий, більш інтенсивний період розвитку провідних галузей виробництва. Але соціальні програми не задовольняли потреби населення. Зростали зовнішній борг, інфляція, безробіття.

Завдання для самоконтролю

1. *Якою була розстановка політичних сил у країні після закінчення Другої світової війни?*
2. *Основні особливості Конституції Італії. У чому проявився її демократизм?*
3. *Які були передумови італійського «економічного дива»? Охарактеризуйте основні зміни в соціально-економічному житті країни.*
4. *У чому було розходження у здійсненні внутрішньої політики лівоцентристами і правоцентристами в 1960-1980-х рр..?*